

Discurs en el Grup escolar «Mare Nostrum»

16 de maig de 1921

Valencians, amics meus:

Una de les majors satisfaccions que pot sentir un literat, és vore que el títol d'un dels seus llibres el donen no a un carrer, no a un monument ostentós, sinó a una escola, al que, com abans vos deia el meu amic Llagaria, representa el previndre, que és a manera d'un temple de les generacions futures: és, en una paraula, el lloc on es modela l'ànima, on es modela el caràcter de l'Espanya del futur.

Jo accepte amb gust esta designació, no per la meua novel·la, perquè la meua novel·la no ha sigut més que un llibre que ha buscat el rètol, que ha buscat un títol en una de les manifestacions que podem dir geogràfiques i que afecten més profundament la nostra història, la història del nostre poble.

Tots vosaltres sabeu que és «Mare Nostrum». «Mare Nostrum» és el Mediterrani, és eixa mar que teniu vosaltres. Nosaltres, senyors, som espanyols perquè pertanyem a Espanya i perquè estimem Espanya i perquè desitgem per a ella tota classe de prosperitats i de glòria.

Però a part de la nostra nacionalitat espanyola, tenim una nacionalitat menys concreta, més vigorosa, més ideal, però que existix moltes vegades; nosaltres som mediterranis.

Jo puc dir-vos (perquè soc un gran viatger) que he recorregut tota eixa mar que veieu ací. Jo he vist les costes d'Itàlia, les de Provença; jo conec la Grècia, la Turquia, l'Àsia Menor; jo conec Egipte, jo conec Tunísia, Àfrica i el Marroc: és a dir, tot el contorn d'eixa mar que s'ha comparat a un sac que té per boca l'estret de Gibraltar i que té per fons totes les costes d'Àsia.

Jo puc dir-vos que quan he viatjat pel Mediterrani he trobat València a tot arreu. Fins i tot concretaré més: he trobat el Grau i Cabanyal pertot arreu. En tots els ports del Mediterrani veieu el mateix home bru, de cara intel·ligent, i les mateixes dones d'ulls grans i rostre pàl·lid que es veuen a València; i veieu sobretot la mateixa propensió a l'art. En tota la vora del Mediterrani, si l'art no existira, el tornarien a inventar una altra vegada.

Perquè veieu que tot marí i tot pescador que no viatgen, quan són a la platja, instintivament comencen a traçar figures en l'arena, copiant les línies artístiques de tot el que els envolta. Veieu en totes les platges del Mediterrani que quan pinten les barques, es destaca el mateix sentit artístic dels antics grecs, que van construir les seues trirrems.

Veieu com, quan construïxen les seues cases, la seua mateixa casa, tenen alguna cosa d'eixes embarcacions que durant segles i segles han solcat el Mediterrani, sent portadores de la civilització.

Jo vos dic, senyors, que em sent orgullós de ser espanyol, perquè Espanya va descobrir mig planeta i a més va donar la volta a tot l'univers. Va ser el primer país que va demostrar la redonesa de la terra.

Però em sent orgullós al mateix temps de ser mediterrani, perquè este «Mare Nostrum», a la vora del qual vivim, és senzillament la història de la civilització. L'home va començar a civilitzar-se a la vora d'aquesta mar. L'home aprén i navega i desplega les seues veles al vent en esta mar.

Tot ha eixit d'ací. Sabeu per què nosaltres som decadents? Sabeu per què ocupem un segon lloc en estos moments? Perquè els homes del Mediterrani som l'aristocràcia de la humanitat.

Portem tants segles de grandesa, que l'home no pot estar quaranta segles dirigit pel Mediterrani i ara han entrat nacions més riques, més poderoses, però que no tenen el nostre llinatge ni poden presentar una història gran de civilització com la nostra.

Tot ha eixit d'ací.

El món continua pensant encara, després de tres mil anys, igual que va començar a somiar i a cantar una xicoteta república de marins que està en el fons del Mediterrani; pobres que s'alimentaven amb olives i amb peix sec, però que al mateix temps van posseir el cervell més poderós que es coneix en la història.

Tots vosaltres heu comprés que parle de la república de Grècia i especialment d'aquella Atenes immortal.

Del fons del Mediterrani ha eixit el pensament que encara està rumiant la civilització més poderosa de l'època actual.

Cap poeta èpic ha anat més enllà d'Homer; cap teatre més enllà d'Èsquil, Sòfocles i Eurípides. Cap poeta ha anat més enllà de Píndar; cap satíric més enllà d'Aristòfanes.

Tots els filòsofs, tota la filosofia actual, està basada en el que filosofaven aquells homes que passejaven pels pòrtics d'Atenes i es deien Sòcrates i Aristòtil: homes tots que constituïen la immensa plèiade de pensadors que formen la filosofia grega.

De la mateixa manera, senyors, totes les religions existents hui dia, totes venen de les tres religions monoteistes que han sorgit del Mediterrani: el judaisme, el cristianisme i el mahometisme, que són tres religions mediterrànies igualment.

Tot el que existix ve del «Mare Nostrum», ve de la nostra mar.

Grans civilitzacions modernes, poderoses, gegantesques, com els Estats Units, quan giren la vista arrere s'inclinen amb la humilitat del deixeble, reconeixent que el Mediterrani ha sigut la mar d'on han eixit tots els mestres de la terra.

Feu bé de fundar una escola amb el nom de «Mare Nostrum».

Jo li desitge tota la prosperitat, tota la saviesa mediterrània, el bon sentit mediterrani, l'amor a les arts i a les lletres de tot el que constituïx l'esperit dels homes moderns del «Mare Nostrum», que fa uns anys van somiar els homes rossos del nord acabar amb ells per sempre; esta mar Mediterrània, que és la mar de les arts, però que quan necessita homes de guerra produïx un fill de les Balears, que es deia Anníbal, i un altre fill d'un advocat sense plets, de Còrsega, que es deia Napoleó Bonaparte; esta mar Mediterrània que ho produïx tot, fins als homes de guerra que coneix la història; esta mar Mediterrània, és la mateixa en què es col·loca, sota la seua advocació, esta escola que hui inaugurarem.

Jo vinc d'un país, senyors —em referisc especialment als mestres que m'escolten—, un país que no solament és gran perquè és la nació més poderosa de la terra, com a potència agrícola, i la nació més poderosa com a potència industrial, sinó que és gran també perquè és el país que dedica més diners a l'ensenyament, el que proporciona majors mitjans a l'ensenyament i no la proporciona com nosaltres, pobres nacions endarrerides, que necessitem del govern o de les corporacions oficials subvencions per a l'ensenyament, perquè sembla que tenim por que si el govern no les subvenciona, els particulars no l'atendrien; sinó que per contra allí l'ensenyament, als Estats Units, a l'Amèrica del Nord, l'ensenyament és el mateix particular qui la sosté.

Fora de les escoles primàries que sostenen els ajuntaments, hi ha 500 universitats als Estats Units, i eixes universitats són a manera de casinos, és a dir, mil o dos mil individus que donen una quota mensual per a sostindre universitats que són immenses. Ací voreu el que significa l'ensenyament per als països moderns, la qual cosa posen la ciència, la instrucció, tots els coneixements difosos, no a l'abast d'una classe especial, que vinga a ser una espècie de mandarinat dins de la societat, sinó escampat per tot el món, perquè els éssers humans, de la mateixa manera que tenen dret a l'aire per a respirar i al sol perquè calfe els seus membres, tenen dret a la instrucció, a la ciència i a l'art per a engrandir la seua ànima i per a alegria de la seua vida.

Jo, senyors, acabaré. Cada vegada que jo assistisc a una inauguració d'escoles, mire els mestres i se m'ocorre una imatge, la imatge d'un riu i de la seua vora.

El riu és la humanitat. Imagineu-vos generacions i generacions de xics que se succeïxen com les aigües d'un riu. Vosaltres, els mestres, sou les vores. Esteu immòbils. Els torrents de la humanitat passen entre vosaltres; les generacions se succeïxen i vosaltres canalitzeu eixes generacions i els doneu curs.

Imagineu el que representeu vosaltres per al futur. Jo sé bé que per desgràcia per a la nostra pàtria, vosaltres no ocupeu el lloc que hauríeu d'ocupar.

En un país ben constituït, l'home que escriu novel·les i l'home que escriu llibres de ciència i tot el que produïx, havia de produir a la nit. I sabeu què havíem de ser tots de dia? Doncs mestres d'escola.

Això seria una nació ben organitzada,

Per desgràcia no hem arribat encara a això.

El mestre d'escola que ací no és atés tal com deu, allí ocupa en la societat un alt rang, perquè té un deure, un deure d'una immensa importància que complir.

El futur, la societat futura, serà el que vullga el mestre d'escola actual.

Jo sentia abans, amb molt de gust, l'explicació que contra l'excessiva bondat vos feia amb tanta eloqüència l'orador que vos ha parlat.

Jo crec el mateix. Jo crec que, com ocorre en les grans democràcies, cal ser obedients i subordinats, quan s'ha arribat ja a un acord, quan hi ha la conformitat de la majoria per l'establiment d'una llei; però que mentre no arribe este moment, cal discutir, cal examinar les coses. Cal ser, en certa manera, un poc rebel, per a arribar finalment a aconseguir allò que es considere per la majoria que és més beneficiós per a tots.

Jo vos desitge, xiquets tots que m'escolteu; jo vos desitge a vosaltres, mestres; jo vos desitge a tots els habitants d'esta ciutat mediterrània, que esta escola siga en el futur alguna cosa que honre no el pobre llibre que li va servir; no el pobre escriptor que l'ha fet, sinó este «Mare Nostrum» que és un dels títols més grans que existixen dins de la història universal.